

MÄRGUKIRI

Tuletisinstrumentidega tehtud tehingutega kaasnevatest kohustustest

Lugupeetud krediidiasutuse või investeeringisühingu esindaja,

16. augustil 2012. a jõustus Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 648/2012, 4. juuli 2012, börsiväliste tuletisinstrumentide¹, kesksete vastaspoolte ja kauplemisteabehoidlate kohta (ingl. *European Market Infrastructure Regulation*, edaspidi „EMIR“). Paljud nimetatud õigusaktis toodud sätted vajasid liikmesriikide poolt ühetaoliseks rakendamiseks liiduüleste regulatiivsete tehniliste standardite väljatöötamist Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve (edaspidi „ESMA“) poolt, mida tehti koostöös liikmesriikide järelevalveasutuste ning erinevate huvigruppidega. Sellest tulenevalt oli määruses toodud nõuete rakendamise ajagraafik otseselt sõltuv tehniliste standardite jõustumise kuupäevadest ning omakorda nendes sätestatud tähtaegadest.

15. märtsil 2013. a jõustusid Komisjoni delegeeritud määrused (EL) nr 148/2013 kuni 153/2013, 19. detsember 2012, mis on EMIR-i täienduseks seoses regulatiivsete tehniliste standarditega, mis käsitlevad muu hulgas kaudset kliirimiskorda, kliirigukohustust, avalikku registrit, juurdepääsu kauplemiskohale, finantssektoriväliseid vastaspooli ja nende börsiväliste tuletislepingute riskimaandamismeetodeid, mida ei kliirita keskse vastaspoollega ning määrati kindlaks kauplemisteabehoidlale esitatav miinimumteave.

Kokkuvõtlikult tõi EMIR endaga kaasa järgmised olulisemad nõuded (loetelu ei ole ammendav):

- Teatud turuväliste tuletisinstrumentide kliirimise (ingl. *clearing*) kohustuse keskse vastaspoollega (ingl. *central counterparty*);

¹ EMIR art 2 punkt 5 defineerib mõisted „tuletisinstrument“ või „tuletisleping“ (käesoleval juhul sünonüümid), milleks on finantsinstrument, mis on määratletud direktiivi 2004/39/EÜ I lisa C jao punktides 4 kuni 10, nagu seda on rakendatud määruse (EÜ) nr 1287/2006 artiklitega 38 ja 39. Vaata ka ESMA praktiline küsimuste ja vastuste dokument nr 2013/1959.

- Kohustuslikud riskimaandamise meetodid turuväliste tuletisinstrumentide osas, millele ei rakendu keskse vastaspoolega kliirimise kohustus;
- Tuletisinstrumentidega tehtud tehingute raporteerimine kauplemisteabehoidlale;
- Nõuded kesksete vastaspoolte organisatsioonile, operatsioonidele ning kapitalile;
- Nõuded kauplemisteabehoidlale, muu hulgas ka kohustus esitada andmeid finantsjärelevalvele.

Seega võivad subjektide lõikes EMIR-iga kaasnevad kohustused olla erinevad sõltuvalt muu hulgas subjekti liigitusest finantssektori või finantssektoriväliseks vastaspooleks, tehingu vastaspoolte kuuluvusest samasse konsolideerimisgruppi, tuletisinstrumentidega tehtud tehingute tinglikust koguväärtusest ja tehingute tegemise põhjustest.

Vastavalt EMIR artiklis 2 defineeritud mõistetele jagunevad vastaspoole kolmeks:

- 1) „keskne vastaspool“ – ühel või mitmel finantsturul kaubeldavate lepingute vastaspoolte vahel asuv juriidiline isik, kes on iga müüja jaoks ostja ja iga ostja jaoks müüja;
- 2) „finantssektori vastaspool“ – kooskõlas direktiiviga 2004/39/EÜ tegevusloa saanud investeerimisühing, kooskõlas direktiiviga 2006/48/EÜ tegevusloa saanud krediidasutus, kooskõlas direktiiviga 73/239/EMÜ tegevusloa saanud kindlustusselts, kooskõlas direktiiviga 2002/83/EÜ tegevusloa saanud elukindlustusselts, kooskõlas direktiiviga 2005/68/EÜ tegevusloa saanud edasikindlustusselts, kooskõlas direktiiviga 2009/65/EÜ tegevusloa saanud vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeeringuks loodud ettevõtja (eurofond) ja kui see on asjakohane, selle valitseja, tööandjapensioni kogumisasutus direktiivi 2003/41/EÜ artikli 6 punkti a tähenduses ning kooskõlas direktiiviga 2011/61/EL tegevusloa saanud või registreeritud alternatiivsete investeerimisfondide valitsejate valitsetav alternatiivne investeerimisfond;
- 3) „finantssektorivälise vastaspool“ – ettevõtja, mis on asutatud liidus ning mis ei kuulu EMIR-i art 2 punktides 1 ja 8 osutatud isikute hulka.

Finantssektori vastaspoole ning finantssektorivälise vastaspoole puhul, kes ületab EMIR art 10 lg 4 punktis b viidatud kliirimiskünnise, mis on sätestatud Komisjoni delegeeritud määruse nr 149/2013 artiklis 11, rakenduvad turuväliste tuletisinstrumentide kliirimise kohustus, teatamiskohustus ning teatud riskimaandamise meetodite kohustuslikkus.

Kliiringukohustuse raames kohaldatakse järgmisi kliirimiskünniseid:

- a) 1 miljard eurot tinglikus koguväärtuses börsiväliste krediitulepingute puhul;
- b) 1 miljard eurot tinglikus koguväärtuses börsiväliste aktsiatulepingute puhul;
- c) 3 miljardit eurot tinglikus koguväärtuses börsiväliste intressimääratulepingute puhul;
- d) 3 miljardit eurot tinglikus koguväärtuses börsiväliste valuutatulepingute puhul;
- e) 3 miljardit eurot tinglikus koguväärtuses börsiväliste kaubatulepingute ja muude kui punktides a-d osutatud tuletislepingute puhul.

Kui finantssektorivälise vastaspool omandab börsiväliste tuletislepingute positsioonid ja need positsioonid ületavad eelpool viidatud kliirimiskünniseid, siis kaasnevad sellega järgnevad EMIR art 10 lõike 1 punktides loetletud kohustused:

- a) asjaomane finantssektorivälise vastaspool teavitab sellest viivitamata ESMA-t ja Finantsinspeksiooni²;

² Vastav teavitatusvorm on leitav Internetis aadressil http://www.esma.europa.eu/system/files/notifications_of_exceeding_the_ct.xlsx.

- b) asjaomasele finantssektorivälisele vastaspoolele kohaldatakse kliiringukohustust tulevaste lepingute puhul vastavalt EMIR artiklile 4, kui libisev keskmine positsioon ületab 30 tööpäeva vältel kliirimiskünnist;
- c) asjaomane finantssektoriväline vastaspool kliirib kõik asjaomased tulevased lepingud nelja kuu jooksul pärast seda, kui tema suhtes hakati kohaldama kliiringukohustust.

Finantssektorivälisele vastaspoolele, kes ei ületa kliirimiskünniseid, lasub siiski tuletislepingutega tehingute tegemisest teatamise kohustus ning piiratud ulatuses ka tuletislepingute riskimaandamis-meetodite kohustuslikkus.

Kliirimise kohustus

EMIR art 4 lõike 1 kohaselt kliirivad vastaspooled kõik börsivälised tuletislepingud, mis kuuluvad sellesse börsiväliste tuletislepingute liiki, mille suhtes kohaldatakse kliiringukohustust vastavalt EMIR art 5 lõikele 2 ning need on sõlmitud sama lõike punktides a ja b loetletud viisidel ja kuupäevadel. Vastavalt EMIR art 4 lõikele 2 ei kohaldata kliiringukohustust börsiväliste tuletislepingute suhtes, mis on konsolideerimisgrupi sisetehingud, nagu kirjeldatud EMIR artiklis 3.

Börsivälised tuletislepingud, millele laieneb kliiringukohustus, kliirib keskne vastaspool, kellele on antud EMIR artikli 14 alusel tegevusluba või keda on artikli 25 alusel tunnustatud sellise börsiväliste tuletislepingute liigi kliirimiseks ning kes on loetletud registris kooskõlas EMIR art 6 lg 2 punktiga b. Sel eesmärgil hakkab vastaspool kliirivaks liikmeks või kliendiks või loob kaudse kliirimiskorra kliiriva liikmega, tingimusel, et see kord ei suurenda vastaspoole riski ning tagab, et vastaspoole vara ja positsioonid on kaitstud samal tasemel, nagu on viidatud EMIR artiklites 39 ja 48.

Vastavalt EMIR art 5 lõikele 2 sõltub kliiringukohustuse jõustumise kuupäev või kuupäevad, sealhulgas selle võimalik järkjärguline kohaldamine ning vastaspoolte kategooriad, kelle suhtes kohustust kohaldatakse, lõike 1 kohase teate saamisest või artiklis 25 sätestatud tunnustamismenetluse lõpuleviimisest.

Teatamiskohustus

EMIR art 9 lõige 1 kohustab tuletislepingu osapooli ja keskseid vastaspooli tagama vastavalt artiklile 55 registreeritud või vastavalt artiklile 77 tunnustatud kauplemisteabehoidlale iga nende sõlmitud tuletislepingu (nii turuvälised kui ka turul kaubeldavad) ning lepingu muudatuste või lepingu lõpetamise üksikasjade teatamise. Üksikasjad teatatakse hiljemalt üks tööpäev pärast lepingu sõlmimist, muutmist või lõpetamist. Vastaspool või keskne vastaspool, kellel on teatamiskohustus, võib tuletislepingute üksikasjadest teatamise delegeerida, kuid tuleb tagada, et nende poolt sõlmitud tuletislepingute üksikasju ei teatata topelt.

ESMA peab ajakohast nimekirja EMIR-ile vastavatest kauplemisteabehoidlatest. Loetelu on kättesaadav ESMA veebi vahendusel³.

EMIR art 9 lõige 2 paneb vastaspooltele kohustuse säilitada kõigi sõlmitud tuletislepingute ja nende muudatuste üksikasjad vähemalt viis aastat pärast lepingu lõpetamist.

³ Leitav Internetis aadressil <http://www.esma.europa.eu/page/Registered-Trade-Repositories>.

Finantsinspeksioon juhib eraldi tähelepanu teatamiskohustuse täitmisel nõutud vastaspoole identifitseerimiseks kasutatava koodiga seonduvale küsimusele ESMA praktiline küsimuste ja vastuste dokumendis nr 2013/1959. Küsimuse „*TR Question 10*“ vastuses viidatud LEI-koodi (ingl. *Legal Entity Identifier*) Finantsinspeksioonile teadaolevalt Eestis ükski teenusepakkuja ei väljasta ehk Eestis puudub käesoleval hetkel LOU-na (ingl. *Local Operating Unit*) tegutsev teenusepakkuja. Seega tuleb vastava koodi väljastamiseks pöörduda mõnes teises liikmesriigis tegutseva LOU poole⁴.

Vastavat valmisolekut väljastada LEI-koode ka teistes liiduriikides asutatud juriidilistele isikutele on väljendanud Saksamaa ettevõtte WM Datenservice⁵, kes on käivitanud ka vastava veebiportaali⁶.

Teatamiskohustus rakendub alates 12. veebruarist 2014. a.

Riskimaandamismeetodite kohustuslikkus

Nende börsiväliste tuletislepingute puhul, mida ei kliirita keskse vastaspoolega, tuleb vastaspooltel vastavalt EMIR art 11 lõikele 1 tagada piisava hoolsusega, et tegevusriski ja vastaspoole krediidiriski mõõtmiseks, kontrollimiseks ja maandamiseks on olemas asjakohased süsteemid ja protseduurid, sealhulgas vähemalt:

- a) asjaomase börsivälise tuletislepingu tingimuste õigeaegne kinnitamine, võimaluse korral elektrooniliste vahendite abil;
- b) töökindlad, vastupidavad ja auditeeritavad formaalsed protsessid kauplemisportfellide vastavusse viimiseks, et juhtida nendega seotud riske ning tuvastada ja lahendada varakult pooltevahelised eriarvamused, ning jälgida kehtivate lepingute väärtust.

Finantssektori vastaspooled ja EMIR artiklis 10 osutatud finantssektorivälised vastaspooled hindavad iga päev kehtivate lepingute väärtust turuhinnas. Kui turutingimused takistavad turuhinnas hindamist, siis kasutatakse usaldusväärset ja kindlat mudelipõhist hindamist.

EMIR art 11 lõige 3 näeb ette, et finantssektori vastaspoolel peab olema kehtestatud riskijuhtimise kord, millega nõutakse tagatiste õigeaegset, täpset ja asjakohaselt eristatud vahetamist seoses börsiväliste tuletislepingutega, mis sõlmitakse 16. augustil 2012. a või pärast seda. EMIR artiklis 10 osutatud finantssektoriväliste vastaspooltel peab olema riskijuhtimise kord, millega nõutakse tagatiste õigeaegset, täpset ja asjakohaselt eristatud vahetamist seoses börsiväliste tuletislepingutega, mis sõlmitakse kliirimiskünnise ületamise kuupäeval või pärast seda.

Asjassepuutuvate õigusaktide ja teabeallikate loetelu

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 648/2012, 4. juuli 2012, börsiväliste tuletisinstrumentide, kesksete vastaspoolte ja kauplemisteabehoidlate kohta;
- 2) Komisjoni delegeeritud määrus (EL) nr 148/2013, 19. detsember 2012, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 börsiväliste tuletisinstrumentide, kesksete vastaspoolte ja kauplemisteabehoidlate kohta seoses regulatiivsete tehniliste standarditega, millega määratakse kindlaks kauplemisteabehoidlale esitatav miinimumteave;

⁴ LOU-de nimekiri on leitav Internetis aadressil http://www.leiroc.org/publications/gls/lou_20131003_2.pdf.

⁵ Ettevõtte koduleheküljel on leitav Internetis aadressil <http://www.wmdaten.de>.

⁶ Leitav Internetis aadressil <https://www.geiportal.org/index.php>.

- 3) Komisjoni delegeeritud määrus (EL) nr 149/2013, 19. detsember 2012, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 seoses regulatiivsete tehniliste standarditega, mis käsitlevad kaudset kliirimiskorda, kliirigukohustust, avalikku registrit, juurdepääsu kauplemiskohale, finantssektoriväliseid vastaspooli ja nende börsiväliste tuletislepingute riskimaandamismeetodeid, mida ei kliirita keskse vastaspoolega;
- 4) Komisjoni delegeeritud määrus (EL) nr 150/2013, 19. detsember 2012, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 börsiväliste tuletisinstrumentide, kesksete vastaspoolte ja kauplemisteabehoidlate kohta seoses regulatiivsete tehniliste standarditega, millega määratakse kindlaks kauplemisteabehoidla registreerimise taotluse üksikasjad;
- 5) ESMA EMIR-i infolehekülj⁷ (pidevalt uuenev);
- 6) ESMA praktiline küsimuste ja vastuste dokument nr 2013/1959⁸ (pidevalt uuenev);
- 7) ESMA infomaterjal „*What does EMIR mean for Non-financial counterparties?*“⁹;
- 8) Finantsinspektsiooni väärtpaberituru infolehekülje tuletisväärtpaberite sektsioon¹⁰ (pidevalt uuenev).

Kutsume üles investeerimisühinguid ja krediidasutusi tegema teavitustööd ülalpool kirjeldatud nõuete sisu ning nende täitmisega seonduvate asjaolude osas oma klientide hulgas, keda EMIR puudutab.

Täpsustavate küsimuste korral palun pöörduda Finantsinspektsiooni Turujärelevalve divisjoni riskijuhi Marek Pajussaare poole e-posti aadressil Marek.Pajussaar@fi.ee või telefonil 6 680 551.

Lugupidamisega,

/allkirjastatud digitaalselt/

Raul Malmstein
Juhatuse esimees

Marek Pajussaar 6 680 551
Marek.Pajussaar@fi.ee

⁷ Leitav Internetis aadressil <http://www.esma.europa.eu/page/European-Market-Infrastructure-Regulation-EMIR>.

⁸ Leitav Internetis aadressil <http://www.esma.europa.eu/content/EMIR-QA>.

⁹ Leitav Internetis aadressil http://www.esma.europa.eu/system/files/emir_for_non-financials.pdf.

¹⁰ Leitav Internetis aadressil http://oam.fi.ee/et/page?id=tuletis_et&cid=investor-et.